List 38. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 16. septembra 1868.

Gospodarske stvari.

O razdelitvi sopašnikov (gmajn).

(Dalje in konec.)

Pomen „sopašnikov" zadeva vse take pašnike, ki so kake družbe solastnikov ali sovživalcev in ko so večidel ena srenja ali soseska ali pa sicer kaka skupina ali družba oseb, ki imajo do kakega pašnika posestne ali pašne sopravice. Pravica teh ne izvira iz kakega političnega vira, ampak iz druge pravniške zveze. Zato se tudi ne morejo prištevati pašniki k lastninam občine, ki je le politiška skupina več oséb ali srenj (sosesk). Le srenje, kakor je znano, imajo sopašnike. Le če je kaka srenja (soseska) za-se tudi občina, se po naključji vjemata oba pomena: politiški in pravniški; vendar zarad tega niso sopašniki lastnina občine, ki utegne veča ali manja postati, temveč so lastnina srenje, ki zmiraj enaka ostane. Napačno je tedaj bilo in je napravilo mnogo nepotrebnih in nepravičnih pravd in odločeb, da se po občinski postavi od 1849. leta te razmere niso ločile dosti ali celó motile in mešale od občin samih, včasih celó od političnih gospósk.

Iz tega premišljevanja izvira, da občinske postave, ki prepovedujejo razdelitev ali prodajo občinske lastnine, ne segajo do srenjske lastnine.

Ugovor, da taka skupina oseb bi imela po 16. poglavji civilnega zakona pravico s svojim sopašnikom po svoji volji ravnati in tedaj bi ne šlo jim dajati nove postave, ki bi kratile njih pravico, ne veljá, ker skrb za ohranjenje in premoženje zemljiščinih dohodkov veleva, da se sme in mora iz stališča državnega in deželnega ukazati, kako se mora s srenjskim sopašnikom ravnati, ako soposestniki prostovoljno ne ravnajo prav.

Planine so zato izvzete, ker niso za drugo kot za pašo, in se vkupno najkoristneje uživajo. Srenjski prostori po vaséh in trgih so potrebni za tržišča in semnjišča.

Tudi bikovnice bi se znale izvzeti, pa v naši deželi je pač malo srenj, ki bi se bika držale.

Po odločbi, po dogovoru, po pogodbi ali pa po razsodbi naj se odloči razdelitev. Kar zadene odločbo, utegne biti več sopašnikov, zastran kterih je že mera posamesnih pravic od servitutnih komisij določena, sopašniki pa še niso do zdaj razdeljeni. — Take odločbe se ne morejo in ne smejo podirati.

Kar se tiče dogovora, utegne ta zastran kterega pašnika v kteri srenji že obstati. Ako je tak dogovor pravno popolnoma veljaven, naj se tudi po njem izpelje razdelitev.

Kjer dozdaj zastran kterega pašnika ni ne take odločbe, ne dogovora, naj se poskusi nova pogodba, ki je najkrajša pot in tudi pravična. Po prvem nasvetu poročevalca je bilo postavljeno, da je pogodba veljavna, če za pogodbo glasujete dve tretjini vseh posestnikov, in če imate ti dve tudi dve tretjini vseh pravic. Pa deželni odbor je mislil, da te meje ni potreba izreči ondi, kjer postava odločuje, ktere pogodbe soposestnikov so veljavne, ktere ne.

Če se ne dade razdelitev tako izpeljati, mora razsodba podlago in mero razdelitvi postaviti.

To razsodbo ima izreči gospóska, kteri je sploh izročena vsa obravnava razdelitve. Tej gospóski bode naloga, da v vsakem primerljeji vse in posebne razmere spozná in po pravičnih vodilih mero za razdelitev tako izreče, da se nobenemu sodeležniku krivica ne godí.

Najbolje bi bilo, če bi se dalo sploh za vse sopašniške razdelitve eno in isto pravilo za podlago, za mero razdelitve postaviti.

Ali če se premišljuje, kako različne razmere, navade in okoliščine se nahajajo pri različnih sopašnikih, se človek nekako bojí, postaviti eno edino pravilo zastran vseh razdelitev veljavno.

Zato je odbor sklenil, da se razdelitev, ako se drugače ne dá dobiti za njo podlage, ima zgoditi po razsodbi gosposkini, ki je za celo obravnavo razdelitve postavljena v §. 9.; ni se mogel odločiti zato, da bi se bilo postavilo bodi-si ktero pravilo za edino veljavno, po kterem bi morale odločevati gosposke. Poročevalec je sicer priporočal, da bi se bilo za razsodbo neko gotovo pravilo postavilo, in to po zemljah in sicer bi bila imela vsaka zemlja za toliko veljati, kolikor kteri posestnik v srenjo dela in plačuje, in je to podpiral tako-le: Najbolj pravična mera je mera po zemljah (gruntih), ker od začetka so postale pravice do pašnikov po tej meri, in so se obdržale tudi večidel tako. Gotovo je, da želijo veči posestniki, da se razdelé pašniki po davkih ali po živini; al nobena teh mer ni tako pravična, kakor ona po zemljah. Marsikter plačuje več davkov, kakor jih spada od njegove lastnine v srenji ležeče zemlje, kar pride od tod, da si je tak posestnik od tuje srenje ali od razkosanih zemlja kupil več posesti, vsled teh pa ni zadobil nobene pravice do pašnikov. Marsikter plačuje zopet prav malo davka, ker se je njegova zemlja zdrobila in je njemu le ostalo pohištvo s soseskinimi pravicami. Če bi se tedaj po davkih sopašniki razdelili, bi ta več, uni manj, kakor zahtevajo njegove pravice, od sopašnikov dobil.

Iz tega se vidi, da davki niso pravična mera ali podlaga za razdelitev sopašnikov.

Pa tudi po živini deliti ne kaže, ker je ta mera jako nestanovitna in nepravična. Kak bogatin si lahko več klaje kupi in čez zimo preredi veliko več živine kakor bi je mogel rediti po pridelkih svojih zemljiščinih

travnikov ali košenin. Marsikter drug, ki je osiromašil, čeravno ima še vso svojo zemljiščino pravico do sopašnikov, ima malo ali nič živine. Če bi se po živini tedaj razdeljevali sopašniki, bi uni čez svojo pravico, ta pa pod to dobil od njih.

Najpravičnejša mera tedaj ostane ta po zemljah (gruntih) ali po zemljiščinih pravicah; saj se tudi sploh v srenji vse po zemljah delí in naklada, kar je pravic ali bremen.

Kar pa zadeva mero razdelitve po zemljah, je zopet več razmer, po kterih se morejo ceniti ali meriti zemlje. Dve poglavitni pravili vladate zastran tega. Eno bi bilo to, da bi zemlje (grunti) se štele in jemale za toliko, za kolikor so v zemljiščinih fasijonih od začetka zapisane, in da bi se potem delili sopašniki. Ako se to pravilo vzame za veljavno, mora se dosledno na prvotne zemlje tudi to deliti v tem primerljeji, ako bi se med tem bila razkosila ktera zemlja in pripustiti bi se morala posamesnim deležnikom take zemlje razprava med seboj. Mnogo pravd in zavlek bi pa potem utegnilo nastati, in vendar bi na zadnje ne prišlo na drugo pravilo. Drugo pravilo pa je to, da se zemlje štejejo po tem, kolikor ktera dela ali plačuje v srenjo. Delo in plačilo v srenjo je že tudi uravnano po tem razmerji, v kterem so zemlje od nekdaj do danes ostale, ali po razmerji, po kterem se je razkosila kakošna zemlja, in po kterem je ostala pašna pravica pri hiši ali pa je šla s kterim koscem zemlje ali pa se je prodala celo posebej; to pa se je malo kadaj zgodilo. Na dalje je potem res, da je veliko domačij v deželi, ktere imajo premalo zemlje, pa v sosesko za celo zemljo vkladajo, in imajo tudi gruntarske pravice, ako je kaj vleči. To izvira od tod, da se je veči del zemlje prodal, dobrote in bremena so pa ostala pri hiši. Večina odbora pa ni mogla potrditi nasveta poročevalca in misli, da se bodo najpravičneje podlage stavile za razdelitev v vsakem primerljeji posebej.

Da se davki primerno na parte razdelé, to je naravno in namesti tega se ne more kaj druzega postaviti.

Težka odločba je zastran tega ali imajo biti deli ali parcele razdeljenih sopašnikov samostojen ali k posesti spadajoč del. Do zdaj se je na eni in na drugi način in sicer pri razdelitvah, pri posilnih (eksekutivnih) prodajah itd. ravnalo. Tudi pravde zastran te razmere so se reševale enkrat potem, enkrat po drugem načelu.

Kaj je pravo?

Če se pomisli, da sopašniki so zapisani za srenjsko soposest v davkinih knjigah in da so se tudi z vednostjo gosposke večkrat razdeljevali tako, da so posamesni deli samostojni postali in se v javne knjige za take zapisali, da imajo razdeljeni kosci biti samostojna lastnina. Na drugej strani je pa tudi res, da prav za prav vživalna ali posestna pravica ene zemlje do sopašnikov je izvirala iz nje same, in da se je večkrat cenila in prodala z zemljo vred v eksekutivni prodaji, in da je kupščina šla za vse vkup ob enem za tabulirance zemlje. Če se pa pomisli, da so tabuliranci zavarovani na posestih tako, kakor so, da so sopašniki bili večidel skupno podeljeni soseskam in ne posamesnim posestim, in da niso v davkinih knjigah njim, ampak soseskam skupno pripisani, toraj se tabuliranci ne morejo opirati na to, da bi pašniške pravice spadale k zemljam, in da bi za nje dobljeni deli ne mogli postati samostojni. To pa se strinja tudi z onim načelom, ki veljá pri nas, da se smejo razkosovati zemlje, in se strinja tudi z gospodarstvenim napredkom, kajti samostojni deli se bojo bolje obdelovali, draže prodajali in pa selitve na njih zlajšale.

Odločbe zastran dreves itd. so naravne. Tù sem bi spadale odločbe, kake pravice imajo lazi, to je, njive po sopašnikih, ki se le za eno leto naredé, in vrti, to je, njive ali košenine, ktere so že več ali cele že 30 let. Nasvetoval jih je tudi poročevalec, ali odbor misli, da zastran teh razmer ni treba izreči posebnih pravil, da se bode že razsodilo od obravnovalne gosposke.

Razkošenje sopašnikov na premajhne dele ne kaže, in tudi ne bi bilo zastran dobre, vspešne kulture ugodno, zato je bolje, da se taki mali pašniki prodajo. Le ko bi morebiti kaki soseski neobhodno potreben bil tak pašnik, sme se privoliti razdelitev na manje kosce.

Ker je več krajev v domovini, posebno na Notranjskem, kjer je ovčja reja poglaviten dohodek, sicer pa sopašniki niso za nikakoršno drugo rabo kot za pašo pripravni, zato bi se godila dotičnim srenjam krivica, ako se ne bi postavila izjema zastran tacih sopašnikov. Da skoz ta postavna vratica, le za ovčice tù in tam vstvarjena, se ne zmuzne tudi goved in njej služni sopašniki, zato je pa tudi ta izjema tako omejena, da se postava ne more napačno in lažnjivo rabiti.

Namen celi postavi je očividno ta, da se našim soseskam koristi. Ako bi se sopašniki bili razdelili ali hoteli razdeliti brez vsega postavnega upliva, bilo bi najbolje. Pa še danes imamo v deželi sopašnikov toliko ali pa še več kakor travnikov. To je žalostno in tega krivo je to, da je v tej in unej srenji kak človek, ki bi zarad lastnega svojega dobička, ki ga zdaj neizmerno vživa, zaviral razdelitev, čeravno si to želí že davno večina posestnikov. Da se neče važno delo razdelitve samo včasi dosti dragim uradniškim rokam izročiti, to dokazuje, da se 2 leti na prosto voljo daje srenjam, da si same razdelé pašnike in se skažejo s tem. To je dvakrat toliko časa, kakor ga je bilo 1768. leta postavljenega za razdelitev vseh sopašnikov v deželi.

Ako se ne zgodí prostovoljno, tedaj je pa neobhodno potrebno, da se razdelitev izročí kaki gosposki in da se čas odloči, dotlej mora biti končana razdelitev.

Ker je pa zboljšava zemlje cilj in konec vsi postavi, zato je odbor mislil, razdelitev zapovedati, in izpeljavo tega koristnega namena staviti pod kazen v denarjih, in ko tudi to ne bi pomagalo, v prodajo zanemarjenega dela. Kazni bi imele teči v deželni zaklad za obdelovanje zemlje, ne pa v srenjsko ali občinsko kaso, sicer bi šla kazen iz žepa v žep nazaj. — Tudi v starih postavah je bila izrečena kazen ali zguba dela na to, če ni kdo pridobljenega dela zboljšal.

V starejih postavah so grajščine bile postavljene za vso razpravo razdelitve, in če te ne bi bile izpolnile dolžnosti svoje, kresije. Danes imamo za to izvoliti ali kako c. k. uradnijo ali naše avtonomne občine, ker še okrajnega zastopa nimamo. Dosedanje servitutne gosposke poznajo enake okoliščine, in obravnavajo zemljiščine razmere. Od njih je pričakovati najbolja in gotova izpeljava postave. Kjer so pa te že končale svoje delo, ali kjer je to prišlo na kantonske gosposke, ondi naj te zvršijo razdelitev. Ako pa srenje spoznajo korist, in in če one same izpeljejo razdelitev, pa ni treba ne te ne une gosposke, in to bi bilo najbolje in najboljši kup.

Ker je pa silna potreba, da se razdelé in zboljšajo sopašniki, zato se mora tudi skrbeti kakor se je skrbelo v starejih postavah za to, da imajo srenje posebne nagibe, da razdelijo in zboljšajo sopašnike. Po postavi od 5. novembra 1768. l. se je imel odpustiti nov davek od razdeljenih sopašnikov skozi 10 let; po ukazu od 16. maja 1769. leta in po patentu od 17. aprila 1784. leta se je zagotovilo desetinsko oproščenje razdeljenih sopašnikov za 30 let. Tak nagib je še danes ta, da se na razdeljene dele ne naloží brž veči davek, temveč da dosedanji ostane še za več let, in da se obrav-

navna pisma razdelitve oprosté štempeljna (koleka) in drugih davščin, kakor so bila oproščena tudi pri servitutnih obravnavah. Dobiček, ki iz tega izvira za soposestnike pašnikov pa tudi ne gré nikakor na zgubo državi, ker ravno vsled oproščenja davkov se bode čez malo časa mogel naložiti veči davek na razdeljena in zboljšana zemljišča. Tedaj tudi dosti vzroka, da država privoli v to, da se 10 let davek ne povekša. Zastran davkov pa nima deželni, ampak državni zbor določno sklepati, zato odbor nasvetuje, da naj se od deželnega zbora sklene prošnja do c. kr. vlade in po vladi do državnega zbora.

Tako se je glasilo dr. Tomanovo sporočilo.

O menjalnih zemljiščih (menjalkah).

Z nasvetom postave za razdelitev sopašnikov je dr. Toman poročal tudi o postavi, ki naj se ob enem osnuje zarad menjalk, in je podpiral ta nasvet tako-le:

„Če se pomisli, da so menjalna zemljišča v posesti in v menjalnem vžitku dveh ali še več oseb cela ali deloma po kakem gotovem redu za neki čas, koj se razvidi, da taka zemljišča se ne obdeljujejo tako, kakor taka, kterim lastnik je le ena oseba. Vsak vživalec hoče na enkrat vse vzeti od zemlje in jej ne dá nič, ne skrbi nič za to, da bi tudi njegovemu nasledniku zopet kaj dala dohodka. Vsa rodovitnost takih zemljišč mora počasi ponehati in na zadnje nima noben soposestnik od nje nič. In kako težko in krivično se davki sprejemajo od tacih zemljá! Če so vsi soposestniki v eni davkarski občini, so v posestne knjige sicer vsi soposestniki vpisani, ali dačne bukvice dobí le tisti, ki je prvi imenovan; ta mora davek odrajtati, naj dobí delež od drugih soposestnikov ali ne. Taka raba zemlje je sploh napačna, pri nas pa, ki imamo malo malo dobre zemlje, je dvojni greh, ako se opušča skrb za odvezo takih, koristni rabi zemlje nasprotnih razmer. Dvojni greh in prevelika zguba je pa posebno pri nas še zavolj tega, ker nimamo prav veliko dobrih zemljišč in sicer v postojnskem, bistriškem, ložkem, planinskem, radoliškem, ribniškem in senožeškem kantonu itd.

Da se zemljišča oprosté take napačne menjalne zveze, treba je postave, ki je dozdaj še nimamo, ker postava od 5. julija 1853. l. le veljá zastran tacih zemljišč, ki so v soposesti ali v sovžitku med nekdanjimi grajščinami in podložnimi, ali občinami ali pa medobčinami, ne pa zastran menjalnih zemljišč, ki so v soposesti ali v sovžitku ene ali dveh ali več oseb.

Gospodarska skušnja.

Kako pokončavati škodljive bele metulje.

Izveden tržašk vrtnar je posestnikom na Krasu svetoval, da bele metulje, ki zasirjejo na milijone požrešnih gosenic po vrtih in na polji, najlože pokončajo s tem, da proti mraku na večer s slamo, oblanicami ali enako šaro napravijo majhne ognje, kakih 50 sežnjev saksebi. Ves tak mrčes, kakor je znano, sam sili v luč, in se tukaj v ognji pokončá.

Národne stvari.

Tabor v Žavcu 6. dne t. m.

Ob treh popoldne se je začel tabor. Obravnavalo in sklenilo se je sledeče:

1. Slovenski jezik mora biti na Slovenskem izključljivo uradni jezik in v ta namen se mora neodlagoma določiti obrok od pol leta, do kterega morajo znati slovenščino v besedi in pismu in sestaviti nemudoma iz učenih in izvedenih mož komisija, ktera bo imela voditi pri vseh sedanjih in prihodnjih uradnikih skušnje iz znanja slovenskega jezika.

2. Cerkvena vlada mora na Slovenskem uradovati v slovenskem jeziku in v bogoslovnici predmete, kteri se nemški predavajo, podučevati v slovenščini.

3. Za povzdigo kmetijstva in gospodarstva sploh nam je treba dobrih šol za poljedelstvo, vinorejo, sadjerejo, svilorejo in gozdnarstvo, da se ta namen doseže, imajo se pri nas osnovati potrebne šole brž ko brž, potem tudi slovensko gospodarsko društvo.

4. Da so ljudske učilnice na Slovenskem čisto slovenske, v srednjih učilnicah učni jezik slovenski, nemški oziroma laški jezik ostane učni predmet.

5. Da se Slovenci združijo v zedinjeno Slovensko.

Gosp. Iv. Žuža stopi prvi na leco in pozdravlja v imenu osnovalnega odbora zbrano ljudstvo z besedami Hermanovimi: „Bog kliče; Slavjani predolgo tlačeni stopajo čvrsto pred svet na svoje slavno mesto.“ To so važne besede, vredne, da si jih vsak Slovenec globoko v srce vtisne. Zgodovina kaže, da smo tlačeni narod nad 1000 let. Novejše razmere so se malo poboljšale. Narod napreduje v duševni zmožnosti in v materijalnem obziru vendar ne tako, kakor je treba. Če pogledamo okoli sebe, vidimo, da na Goriškem in v Primorji gospodari Slovencem na kvaro laški živelj, na Magjarskem pa magjarski. Tudi Slovencem na Štajarskem in Koroškem se ne godí dosti bolje. (Klici: Res je!) Tudi tu nima naš narod več pravice, ko od pečí do praga pod slamnato streho. (Res je!) To se mora zboljšati, al vse na postavni poti, zakaj prešel je čas, ko so v hrupu iskali pravice. Čast je za savinsko dolino, da je napravila 2. tabor, pri kterem hočemo javno izreči svoje želje vladi. Mi zahtevamo od Avstrije, kteri smo zvesti sinovi, svoje narodne pravice; mi zahtevamo, da veljamo toliko ko drugi. To izreči je namen taboru. Govornik pozdravlja vse došle taborčane, in ko omenja nazočih Kranjcev, vsklikne ves tabor: „Živili Kranjci!“

Za predsednika nasvetuje gospoda dr. Vošnjaka, kterega pozdravlja tabor z živio-klici. On si naprosi za zapisnikarja gg. Jurčiča in Tomšiča in sklepa svoj kratek govor s temi besedami: Ako bomo danes soglasno sklepali in izrekli, da hočemo vživati vse pravice, mora nam jih vlada dovoliti, ako je pravična.

Prvo besedo dobí gosp. dr. Ploj, ki blizo tako-le govorí: Dragi Slovenci! zbrali smo se, da pod milim nebom razodenemo svojo voljo, da glasno izrečemo, kje so naše rane, kaj nam je na srcu, kaj nas teží. Izreči moramo, da Slovenci smo in hočemo biti. (Klici: Hočemo biti Slovenci!) Da bi se to ne vresničilo, da bi nehali biti Slovenci, so nasprotniki si prizadevali 1000 let, 1000 let so kopali brezdno, da bi pogreznili narod naš, da bi izbrisali spomin o glasu, kteri se sliši o Muri, Dravi, Savi in Vaši bistri Savini. Al vsega tega niso dosegli. Delali so račun brez krčmarja. To dokazujete Vi, da Slovenci smo in da hočemo biti (hočemo!). Na noge toraj, Slovenci! Povejmo in pokažimo sovražnikom, da hočemo biti gospodarji v svoji deželi! Mi hočemo, da bo naša beseda veljavna, da ne bo za pečjo sedela, nemškutarija pa se šopirila. Vprašam vas, kje ima nemštvo najvažneji sedež? V uradnijah. Jaz nisem sovražnik Nemcu in tudi Vi ne, mi ga ljubimo ko soseda, imeti pa hočemo ž njim enake pravice v Avstriji. Na Hrvaškem se uraduje hrvaško, na Magjarskem magjarsko, na Nemškem nemško, na Laškem laško, pri nas pa se pisari in uraduje v takem jeziku, kterega malokdo razume. Ali ni to žalenje celega naroda? Dragi Slovenci, čas je, da se pri nas tudi tako godí,

kakor pri drugih narodih, da se v naših uradnijah pisari in uraduje v slovenščini. (To mora biti!) Cesar sam je podpisal postavo o ravnopravnosti vseh jezikov, toraj tudi našega jezika. (Živio!) Izrecite toraj, da je Vaša sveta volja, da se na slovenski zemlji v slovenskem jeziku pisari in uraduje. Ker pa naši uradniki še niso zmožni jezika (česar niso toliko sami krivi, ko poprejšnje vladarstvo), zato naj se tem uradnikom odloči čas, po kterem bi morali uradovati slovensko. Pol leta bi menda ne bilo prekratko. Zdaj bere resolucijo, ter pravi, da bi bilo treba komisije, ki bi uradnike izpraševala iz slovenščine, in priporočuje konečno tudi to, da naj se tudi od notarjev tirjajo slovenska pisma. Če bomo svoj jezik v časti imeli, nas bodo drugi spoštovali, če ne, nas bojo zasmehovali.

Predsednik spravi prvo resolucijo na glasovanje, ktero tabor sprejme enoglasno.

Na to začne govoriti dr. Zarnik: Prijatli, Slovenci! zemlja naša je zemlja sveta. Ona je zadnji ostanek nekdanje velike Slovenske, kteri so bile meje na Dunaji, v Tirolih itd., al zgubili smo kraj za krajem, tako, da jej je zdaj že meja Mura. Dolžnost naša je, da to ohranimo in varujemo za svoje otroke, da ti ne bodo rekli: „naši očetje so nam zapravili deželo, ker jim ni bilo mar za-njo.“ Mi moramo gledati na to, da nasprotnik ne bode več mislil, ako ima le 315 gold. državne plače na leto, da je že ves slovenski narod za-nj. Bere se v sv. pismu o colnarji in farizeji, da je uni bil pri vratih, ta pa pri velikem oltarju. Ravno tako se nam je dozdaj godilo. Al kakor je colnar postal prvi, farizej pa je bil pahnjen iz tempeljna; to isto treba je tudi nam. Vsakdo vé, da nam nemškutarija ne prinese dobička, temveč le škode. Ako dobimo častno mesto, ktero nam po postavi gré, ne bo nam treba z nemškimi pismi od Poncija do Pilata hoditi, da nam jih kdo morebiti še slabo raztolmači. Vi dajete svoje sine najraji v šole zato, da bi postali duhovni in ostali domá. Če slovenski jezik obveljá, se bo to tudi zgodilo s tistimi vašimi sinovi, ki bodo uradniki. To bomo dosegli, ako le trdno tirjamo svoje pravice. Glejte, Magjari, kterih je le 5 milijonov, so le s tem vse dosegli, kar so hoteli, ker so ponosni na svoj narod. Izreči moramo tudi mi, da smo Slovenci. Domá moramo možaki biti in ne zmiraj še klobuk pod pazduho nositi, se tujcu uklanjati, med tem, ko domači morajo po ptujih deželah služiti svoj kruh. Lep zgled nam je tu basen o medvedu, kterega so vjeli in plesati naučili. Ko je pa ta iz sužnosti prišel in je tudi druge hotel plesati naučiti, so ga ti zapodili, rekši, da nočejo njegove umetnosti, ktere se je vjet naučil. — Slovenci! ali hočemo mi zaostati za medvedom? Al ne tirjajmo svojih pravic le od svetne, temveč tudi od duhovne gosposke! Naši župniki in kaplani so iskreni rodoljubi; al škofje pa vendar ne spoznavajo naših pravic. Pišejo se naša imena v krstnih in drugih bukvah jako čudno. Tirjajmo toraj tudi, da se tudi tù spoznajo naše svete pravice, da se tudi tù mora uradovati in pisati slovensko. (Živio.)

Predsednik čita 2. resolucijo, kterega sprejme zbrani tabor.

Zdaj nastopi dr. Razlag in poprime besedo blizo tako-le: Dragi Slovenci, rojaki! Srce mi radostno poskakuje videti vas, ki ste me že dvakrat volili za poslanca. Kmetiških starišev sin sem zmiraj stal za pravice naših očakov in se bom tudi vedno potegoval za pravice našega naroda. Al ni dosta, da le „živio“ vpijemo; delati moramo, delati, delati. Mi moramo skrbeti, da postavimo kmetijstvo na višo stopinjo. Skrbeti moramo zato, da kmet ne bo stradal, ter da bode našel v nedeljah tudi pečenko v svojem piskru. Mi vsi čutimo težo štibre in davkov; al davki morajo biti. Olajšali pa si bomo njih težo, če bodemo bolje obdelovali naša posestva. Mi imamo rodovitne njive, vinograde, travnike, lepe gozde, tudi čbelarija in sviloreja se pri nas goji. Če vse na višo stopinjo spravimo, bodo se dohodki povekšali in štibro bomo lože plačevali. Ker pa pri kmetu dohodki le kapljajo, zato bi bilo dobro, da se združimo, da drug drugemu svetujemo. To bomo pa najlože dosegli, če se napravijo kmetijske šole, kterih važnost so spoznali Nemci že davno. Tudi štirski Nemci imajo tako šolo in napravljajo si zopet eno v Mariboru. Govornik dalje dokaže, da imajo tudi Slovenci pravico tirjati take šole od dežele, in končá tehtni govor svoj tako-le: Napravimo društvo, ktero bi imelo poddružnice, zasadimo na novo, kar so posekali, pomagajmo si sami!

Predsednik bere 3. resolucijo, kteri pritrdi tabor soglasno.

Zdaj poprime g. Božidar Raič besedo in zagovarja v krepkem govoru, ktera priobčimo prihodnjič, 4. resolucijo, kteri tabor enoglasno pritrdi.

Predsednik dr. Vošnjak oddá predsedništvo gosp. dr. Razlagu in začne 5. resolucijo zagovarjati. „Mi vsi smo Slovenci (da!), mi vsi govorimo slovenski. Pa ne samo mi na Štajarskem, kjer nas prebiva 400.000 Slovencev, tudi na Kranjskem, Primorskem, Goriškem in Koroškem bivajo Slovenci. Biva nas od Triglava do Soče, od Mure do jadranskega morja 1 milijon in 200.000 Slovencev. Na celi tej zemlji prebivamo sami Slovenci, in le v mestih se nahaja nekoliko Nemcev in nemškutarjev. — Govornik primerja lego Slovencev z vasjó, ki ima 6 hiš, in kterih vsaka hiša spada pod drugo sosesko in tedaj tudi vsaka v svojo sosesko plačuje. Ko bi ta vas hotela kaj napraviti, kar jej je treba, morala bi vsaka hiša pri drugi, to je, svoji soseski pomoči prositi. Ko bi nobena soseska ne hotela pomagati, vasí ne ostane druzega, ko da si sama naredí, česar potrebuje. Godí se tudi Slovencem tako. Štajerci spadajo pod Gradec, Korošci pod Celovec, Primorci pod Gorico, Trst in Pazen, le kranjski Slovenci so gospodarji v svoji deželi. Mi vsi drugi pa moramo drugam donašati svoje denarje za take reči, za ktere nam ni nič mar, in od kterih nimamo haska. Ko bi vsi Slovenci, zdaj na 6 kosov razdeljeni, bili zedinjeni pod eno deželno vlado, kako lahko bi si pomagali. Tudi ves prepir bi med nami, Nemci in Lahi nehal. Dobiček bi bil to ne le za nas, ampak tudi za cesarja.“ Govornik dokaže, da bi zedinjeni Slovenci lože branili svojo deželo protinstva in sklenja svoj govor s 5. resolucijo, ktero je tabor radostno sprejel.

Tako je bilo razpravam taborovim konec. Zdaj bere predsednik dr. Vošnjak telegrama dr. J. Bleiweisa in dr. Coste, ktera je ljudstvo z gromečimi živio- in slavaklici sprejelo, in se konečno zahvaluje zbranemu ljudstvu, in ces. namestniku g. Bratiču, ter sklene tabor s slava-klicem Njih Veličanstvu cesarju.

Zgodovinska črtica. *)

Spisal dr. J. Bleiweis.

Et meminisse juvat.

Marca meseca preteklo je dvajset let, kar je v naši Avstriji na razvalinah absolutizma povzdignila se zastava ustavnega življenja. Dvajset let! — res dolg čas, kar se mnogonarodni državi zida novo poslopje, a še ni dozidano, in Bog vedi, kdaj da bode. Med tem časom izgubila je Avstrija krasno Italijo, pogodila se je z Magjari zarad Ogerske tako, da se je ta ločila od

*) Iz „Letopisa Matičinega.“ Vred.

matere Avstrije in se celó krstila po svoje. Zguba na eni strani, ločitev na drugi strani: to vse teží srce drugim narodom, ki so si dosihmal bili v ozki zvezi, in to tem več, ker materi Avstriji zvesto ostalim sestricam niso se še spolnile želje, po kterih mnogonárodna Avstrija dovrší povoljni pobot ne samo z enim narodom, temuč z vsemi.

Al pustimo to; saj ni cilj temu sestavku politikovati, nego le ozreti se v 48. leto nazaj in pokazati našim bralcem, da to, kar dandanes — na blagor narodu slovenskemu — navdaja srca vseh rodoljubov, navdajalo je srca našincev že pred 20 leti. A to je ravno očiten dokaz, da zahtév zastopnikov naroda slovenskega ni rodil nepreviden fanatizem, ki kakor iskra hipoma švigne pa hipoma vgasne, nego resen prevdarek vsega tega, kar je narodu našemu neobhodna potreba, da enako opravičen in enako veljaven stopi v vrsto druzih narodov avstrijskih.

In v tem smislu naroda slovenskega je naš Koseski že 1844. leta pel „veliko pesem“, v kteri „Slovenija“ skromno praša „trojno ovenčanega unuka vladarjev iz hiše Rudolfa“: ali prestolu njegovemu

„Sme se iz temnih osod približati zvesta Slovenija?“

in z neba čuje glas ponosne Klione tako-le:

„Kako, Ti dvomiš? Mar treseš se clo, ti moja ljubljenka!
Ker Ti imena s krvjó Rimec ni pisal in Grek?
Dvigni se! dvombe na stran! Prestolu dostojno se bližaj!
Slava je Tvoje imé, slava porod ino rast;
Zvedi iz mojih ust, kaj bila si svetu od nekdaj!“

Bilo je 29. marca 1848. leta, ko so rodoljubi naroda slovenskega na Kranjskem stopili pred deželne stanove kranjske s pismom, v kterem so pomočí prosili za ono, kar je pisatelj tega sestavka, kot govornik deputacije kranjske, marca meseca 1848. leta v cesarjevi hiši na Dunaji nepozabljivemu nadvojvodu Joanu odkril kot želje naroda našega.

Pismo to, do deželnih stanov kranjskih glasilo se je tako-le:

„Slavni stanovi!

Mnogoletna vroča želja, da se Avstrija prerodí iz nenaravne in zastarele vladíje v nov, naraven, zdrav život, spolnila se je zdaj.

Vi imate važno in častno a tudi težko nalogo, da pripomorete prestvariti Avstrijo; zatega del nas navdaja živo prepričanje, da Vam mora ugodno biti, izvedeti želje in zahteve naroda, kteremu ste zastopniki, kajti le narodna, to je, na pravične želje in potrebščine naroda opirajoča se politika je plemenita, in le iz takošne politike izvirajoče naprave morejo imeti obstanek. Temu priča so dogodbe najnovejšega časa; one so vsem vladarjem pokazale dosta očitno, da trdno stojí le to, kar je zidano na pravico, vse drugo je trohnelo in najmanjši potres podere ga v razvaline.

O tem prepričani in svesti si svoje svete dolžnosti se drznemo Vam, slavni stanovi, odkritosrčno razodeti to, kar priznavamo za potrebno, a tudi za tako, kar se dá kmalu dovršiti.

Pred vsem Vas prosimo, da ne zabite, da narod naš je narod slovansk, da tedaj omika in sreča njegova se ne more doseči nikakor s tem, da se mu vcepi tuj življej, nego da se omika razvija in krepi na naravni — žalibog! dozdaj zanemarjeni poti.

Zato Vas ponižno prosimo: delajte na to, da se slovenskim našim bratom zarad zedinjenja v jeziku in pismu ne delajo nikakoršne ovire. Le na tej poti se more izobraziti narod, da bode vreden ud družin, ki so v cesarstvu našem poklicane k novemu, častnejemu življenju. Prizadetje, da se kak narod izrodí, je sramota onemu, kdor na to dela, in neusmiljeno za narod, kteri mora poginiti po takem početju; vrh tega pa taka nakana tudi ni mogoča, ako je narodna zavest izbujena, ktera se zatirati more, a zatreti nikdar ne dá. Narod izroditi je toisto, kakor vzeti mu domovino, pahniti ga med tujce, da so oni mu gospodarji na njegovi zemlji.

Osobito pa Vas prosimo, da blagovolite podpirati pri našem očetu, pri našem ljubljenem cesarju Ferdinandu I. te-le naše želje:

prvič: da se zagotovi in varuje narodnost Slovencem na Kranjskem, Primorskem, Štajarskem in Koroškem s tem, da skupaj imajo deželno vlado;

drugič: da se napravi več ljudskih šol; mladina podučuje v maternem (slovenskem) jeziku, učiteljem pa nakloni poštena plača, in da ustanovijo učilnice za jezik slovenski in še druge slovanske jezike;

tretjič: da se narodu vse postave razglašajo v slovenskem jeziku;

četrtič: da se v cesarske uradnije dajo možje, ki popolnoma umejo jezik slovenski in narodu dopisujejo slovenski;

petič: da se poleg gimnazije v Ljubljani napravi realka in pa šola za kmetijstvo naši kmetiški mladini;

šestič: da se zniža zemljiščini davek, ki je na Kranjskem veliko prevelik gledé na druge dežele;

sedmič: desetina in tlaka naj se uravnate in tudi kmet naj je zastopan v deželnem zboru;

osmič: úpnice (kreditnice) naj se napravijo na pomoč kmetijstvu in obrtnijstvu.“

Tako se je glasilo pismo od 29. sušca 1848. leta.

Razvidi se iz njega, da vse to, kar se zdaj želí in zahteva, ni novo, in je le ponavljanje onega, kar se je za potrebno imelo že pred 20 leti. Vidi se pa iz tega tudi, da vsem osmerim točkam na čelu stojí administrativno združenje vseh Slovencev pod eno deželno vlado. In prav po pravici se je ta želja povdarjala že pred 20 leti, kajti le tako združenje mora pomoči narodnosti Slovencev, popolnoma zagotoviti pa se more s tem, da se zedinijo v enem deželnem zboru.

Še se spominja pisatelj onega trenutka, ko je v gori omenjeni deputaciji svetlemu nadvojvodu Joanu na srce pokladal to željo. Mili gospod ga je verno poslušal pa mu tudi pritrdil, da bi tako zedinjenje bilo na mnoge straní koristno, tudi za državo cenejše itd., le to je naposled prašal: „Je-li pa veste, da bi temu pritrdil tudi narod na Štajarskem, Koroškem itd.?“ — Kakošen odgovor bi bil takrat dal narod, tega ne vémo; to pa vemo, da bi, ako bi se zdaj na postavni poti prašal za to, ne bili v toliki skrbi zarad odgovora dandanes, kakor pred 20 leti, če tudi se mi ne štejemo med tiste našince, ki dandanes pri vsaki drugi besedi govoré v imenu naroda, čeravno jim narod za to ni dal sporočila.

Ako pa se še enkrat ozremo na omenjene peticijne točke in vprašamo: koliko želj od 1848. leta je že izpolnjenih danes? lahak je odgovor, da so izpolnjene nektere, več pa jih je še dan danes — pium desiderium!

Res, da 20 let je veliko, kar se moledva in koledva za pravično reč, in da rodoljub vroče krví obupa nad konečnim povoljnim izidom — al kakor so, po spričalih zgodovinskih, tudi druge dežele in države čakale dolgo in dolgo, predno so dočakale to in uno, tako tudi ne obupamo mi, da prejme narod slovenski, kar mu gré. V vsem naj nam je skušnja voditeljica, ki nam kaže, da se zgodovina ne izvršuje v dveh, treh letih.

Šolske stvari.

Letopisi šolski.

12. Mariborska gimnazija.

„*Systematisch geordnetes Verzeichniss des wissenschaftlichen Inhaltes der von den österr. Gimnasien und Realgimnasien in den Jahren 1850—1867 veröffentlichten Programme. I. Th.*“ — To je naslov vvodnemu članku, ki obsega 70 strani. Ta z velikim trudom sestavljeni zapisnik z vsemi potrebnimi podatki je jako zanimiv sploh za občinstvo a gotovo tudi veliko koristi za gimnazijalne učitelje in pripravnike, kteri bodo hvalo vedli marljivemu sestavljatelju, profesorju Gučerju. Iz tega zapisnika se razvidi, kaj, kedaj in kje se je pisalo in kdo je pisal v gimnazijalne programe. — Vodja, 12 profesorjev, 2 suplenta in 3 mimoredni učitelji so podučevali 305 učencev, kteri so razun 2 protestantov vsi katoličani. Po narodnosti so razvrščeni tako, da je bilo 115 Nemcev, 164 Slovencev, 25 Sloveno-Nemcev (to so tedaj hrmafroditi = na pol Slovenci, na pol Nemci; le tega ne vemo, ali je to Slovenec, kar ga je pri glavi in prsih, ali uno, kar je pri nogah?) in 1 Italijan. Nemcev se je učilo slovenščine 97, francoščine 29, štajerske zgodovine 32, petja 123, telovadbe 83, risanja 66, stenografije 26. — Učnine se je plačalo 2336 gold. 20 kr., vpisnine pa 261 gold. 70 kr. — Za skušnjo zrelosti se je oglasilo vseh 25 dijakov 8. razreda, a dovršili je niso trije.

13. Goriška gimnazija.

Vvodni članek, ki ga je pod naslovom: „*Pflanzenphaenologische Betrachtungen für Görz*“ spisal suplent Fr. Krašan, naznanja opazovanje rastlinstva v goriški okolici. — Vodja, 10 profesorjev, 7 suplentov in 5 mimorednih učiteljev je podučevalo 374 dijakov. Razvrstitve učencev po narodnosti vodja ne naznanja. Zakaj ne — menda on najbolje sam vé; mu morda nemško njegovo srce ni pripuščalo očitno reči, da goriška gimnazija ima tudi slovenske dijake? — Vpisnine so dijaki plačali 138 gold. 60 kr., učnine pa 2048 gold. 30 kr.

Dopisi.

Iz Goriškega 12. sept. = Možje, kteri so sklenili sklicati na Goriškem tabor, razposlali so naslednji program:

„Kakor doleten gospodar, mora tudi doleten národ za-se sam skrbeti med mejami, ki jih stavijo postave.

Nova postava pripušča vsakemu narodu, da se sme zbirati v národne shode, ali kakor Slavjani pravijo, v „narodne tabore“, da ljudstvo izreče po tej javni poti svoje pravične želje. Čehi, slavni naši bratje, lotili so se precej te poti in zbralo se jih je po 6, 10 do 20 tisoč v enem kraji, kjer so pod milim nebom sklepali o važnih svojih zadevah. Štajarski Slovenci so se bili že zbrali v Ljutomeru in Žavcu; bilo jih je več tisoč, ki so sklepali o zadevah vsem Slovencem imenitnih. Štajarski Slovenci so na nemški meji, mi pa smo na laški, i prav na mejah nam je sveta dolžnost, zvesto skrbeti za našo narodnost, da ne poginemo, kajti le predobro so nam znani naklepi naših sovražnikov; skrbeti pa nam je tudi za splošno blagostanje.

Prevdarjaje vse to i vse naše razmere, sklenili smo, podpisani župani i drugi rodoljubi skušati, da napravimo tudi na Primorskem tabor, kteri naj bi sklenil:

1. da se imajo vpeljati brez zamude ne samo slovenske normalke, ampak tudi slovenske gimnazije, realke i više šole. Mi hočemo omiko i napredek, vidimo pa po svetu, da se ni noben narod omikal drugače, nego po narodnih šolah — to že zdrava pamet kaže, zraven pa i na podlagi narodnega jezika naj se mladina uči še druzega jezika, če ga potrebuje.

2. Da se izdá postava, da imajo c. k. uradniki brez odloga po slovenskih uradnijah slovensko pisati vse, kar pride slovenskim strankam v roke, da se pa h krati odloči čas, stavimo dveletno dôbo, po preteklu ktere imajo po teh uradnijah le po slovensko uradovati. To pa posebno zato, ker so uradniki, ktere mi plačujemo, za nas tukaj, pa ne mi zarad uradnikov, i ker je uradovanje v tujem nam neznanem jeziku našim gmotnim interesom nasprotno; pa tudi zato, ker spoznavamo, da, če šole i uradnije niso národne, očividen je dokaz, da je narod tujcem duševno sužen, zares — sklav.

3. Da se ima ves slovenski narod zediniti v eno kronovino, ki bi imela en sam deželen zbor.

Mi Slovenci smo razkosani v 6 delov, i to je veliko zlo. — Če razkosamo kakoršno koli telo, človeško ali živalsko, gotovo umrè; če pa razcepimo kteri koli narod, živel bode le na videz, hiral bo nekaj časa, a potem tudi umre i zgine, kar vsak lahko razvidi.

Ako hočemo tedaj še živeti mi Slovenci, živeti v korist sebi i Avstriji, moramo eno i celo telo biti.

Združeni bomo lahko skrbeli za-se, i krepko branili sebe i Avstrijo zoper sovražne napade. Veči kronovina pa bode v primeri tudi manj administrativnih stroškov vzrokovala.

4. Bodo se tudi drugi nasveti posamesnih oseb pretresovali.“

Odbor za ta tabor je, kakor „Domovina“ pravi, izvoljen tako, da so v njem zastopani vsi kraji goriški: Tominsko-Kanalsko, Brda, Ipavsko, Kras in okolica goriška. — Kraj za tabor bode Lijak, velika senožet pri Šempasu. Tabor se skliče, brž ko se končá deželni zbor.

V Sedli 7. sept. M. B-r. — Drage „Novice“! akoravno smo tudi mi v tem tihem kotiču Vaši zvesti bralci, redko vendar kdaj kak dopis od nas prejmete. Nate toraj danes te-le vrstice! Kar zadeva letino, moremo razen sená, zelja, repe in koruze, s pridelki prav zadovoljni biti. — Kakor drugod je tudi naš tominski okraj po novi organizaciji postal okrajno glavarstvo, in reči smem, da je vlada — saj pri nas — jako dobro gledala na ravnopravnost; poslala nam je 3 nove uradnike, vse domače rojake, posebno za načelnika (okrajnega glavarja) smo dobili iskrenega domorodca, o kterem smo si gotovi, da spoštuje 19. §. decemberske ustavne postave in bode ravnal po predpisih njenih. Blagi gospod si je že kakor deželni odbornik krepko poganjal za ravnopravnost našega naroda in brž s prvim odpisom v svojem tukajšnjem uradovanji je pokazal, da je ves mož na svojem mestu. V svesti sem si pa tudi, da županov in duhovnov naših ne bode treba siliti k slovenskemu uradovanju, ker se njih dopisi ne bodo, kakor dozdaj, pisano gledali. Le na noge, dragi rojaki! pokažimo svetu, da smo zvesti sinovi matere Slovenije, ki naj jo Bog poživi!

Iz Krškega na Dolenskem 5. sept. — Več žalostnega kakor veselega imam „Novicam“ danes povedati, kakor na priliko to, da se je bil nedavno klobučarsk rokodelsk pomočnik zadušil po ogljevem sopuhu, in dva druga sta komaj smrti ušla, — drugo je to, da je tudi nek hudoben človek od sv. Lorenca zavoljo pregrešnega znanja z žensko gruntnega posestnika iz Arta njega z grabljami pobil, — dalje to, da tudi nam so letos gosenice skoraj vse zelnike pokončale in našim poljancem, kterim je v dobrih letinah zelje največi dohodek, dober kos kruha snedle; tudi vinska kupčija se je tukaj zelo

uprla in zato, ker ne morejo dobrega lanskega blaga še po zmerni ceni prodati, bodo mnogi, ki imajo malo posode, v stiski, kamo bodo letošnji pridelek spravljali, ki nam obeta prav dobro kapljico. — V národnem oziru tudi pri nas ne dremljemo. Politična gosposka sprejema rada vsa pisma v domačem jeziku, in rešuje slovenske vloge slovensko; še celó vabila c. kr. katasterskega zemljemerca so letos v našem jeziku napisana. Puhel je tedaj ugovor, da naš jezik ni za kancelije! Da le mož pravice v njej gospodari, že gré, že, in dobro gré. — V politiko se pa sicer ne mešamo; pripuščamo jo možem bistrejega uma, kteri naj bi, kar Bog daj, da-slih je včasi nebo oblačno, nam veselejšo prihodnost oskrbeli. Klanšekov France.

Iz Mokronoga na Dol. 12. sept. — Danes je bila pri nas delitev premij za žebce in kobile.

Delitna komisija je spoznala premije za triletne žebice tako-le: prvo premijo z 8 cekini je dobil gospodar Povhe Anton v Blatu okraja novomeškega, — drugo s 6 cekini gosp. Smola Anton iz Grma okraja novomeškega, — tretjo tudi s 6 cekini gospodar Jankovič Jože iz Kozarij okraja ljubljanskega, — četrto s 3 cekini gosp. Smola Anton (isti kakor zgorej), — peto s 3 cekini gospodar Piber Matija iz Bleda okraja radoliškega, — šesto grof Barbo Jožef, grajščak v Rakovniku (ki pa ni vzel cekinov, ampak je dobil le svetinjo) in zato se je ta premija s 3 cekini dala gospodarju Perjatlu Antonu iz Rakovnika; — medaljo je dobil gospodar Košak Anton iz Kromovega okraja novomeškega.

Za kobile z žebetom je prvo premijo z 10 cekini dobil gospodar Zakovšek Lorenc iz Sinjegorice okraja ljubljanskega, — drugo s 7 cekini gospodar Hočevar Matija iz zgornjega Brnika okraja kranjskega, — tretjo s 7 cekini gospodar Činkule Jožef iz Dobruške vasí okraja krškega, — četrto s 4 cekini gospodar Majcen Janez iz Št. Janeza okraja krškega, — peto s 4 cekini gospodar Tratar France iz zgornjih Jesenic okraja krškega, — šesto s 4 cekini gospodar Wolf Anton iz Svura okraja krškega.

Za žebce težkega plemena so pobrali vse premije Gorenci, in sicer je prvo premijo z 150 gold. dobil gospodar Vovk Jože iz Vrbe okraja radoliškega, — drugo tudi z 150 gold. gospodar Vovk Lorenc iz Črnivca okraja radoliškega, — tretjo tudi z 150 gld. gospodar Štempihar Jože iz Velesovega okraja kranjskega, — četrto z 100 gold. gospodar Rems France iz Krtine okraja kamniškega, — peto z 100 gold. gospodar Rozman Matevž iz spodnjega Otoka okraja radoliškega, — šesto tudi z 100 gld. gospodar Jalen Janez iz Vrbe okraja radoliškega.

Iz Poddrage na Ipavskem. *(Vabilo.)* 27. dne t. m. popoldne ob 5. uri napravi čitalnica naša veliko besedo s tombolo na prostem, h kterej se uljudno vabijo vse bližnje in daljne čitalnice, vsi bližnji in daljni domorodci zraven sovaščanov. Program bo jako zanimiv.

Odbor.

Iz Ljubljane. *(Iz deželnega zbora.)* V 9. seji je poslanec Svetec z več družniki izročil predlog, po kterem naj se premení §. 45. opravilnega reda deželnega zbora tako, da po odgovoru na interpelacije sme tudi razgovor biti; v seji 11. je podpiral Svetec ta predlog, vzlasti s tem, da tudi državni zbor dunajski je spremenil to stvar; ces. namestnik je v svojem govoru povedal, da ni kaj za to premembo. — O premembi službenih postav za deželne uradnike je dr. Costa stavil predlog, naj predstojnike deželnih uradnij in naprav imenuje deželni zbor, vse druge uradnike pa deželni odbor. Večina zborova pritrdi temu predlogu. — Dr. Bleiweis poroča v imenu odborovem, kako naj se v prihodnje z rejenci (to je z otroci nezakonskih starišev) ravná, da od ene straní se deželi odvzamejo silni stroški, ktere mora za te otroke dozdaj plačevati, od druge straní pa, da se ubogim tem otročičem, ki niso krivi pregreška svojih roditeljev, pomaga do pravic, ki jih imajo po postavah obč. drž. zakona, kterih pa dozdaj niso vživali, ker so zavrženci bili povsod. Da se pa to zgodí, se oče otroka ne sme več potuhniti in skrivati, ampak se mora po županu izvedeti, in ako je premožen, mora z materjo vred skrbeti za otroka, da se pošteno izreja v občini svoje matere. Dobro bi bilo, ako bi se ta naprava, da dežela zdržuje najdejšnico, popolnoma odpravila in bi nezakonska mati, ko je porodila v špitalu, s svojim detetom šla domú; al že brž zdaj to napravo popolnoma podreti, bi utegnilo vendar nekako nevarno biti. — Sporočilo to je bilo izročeno posebnemu odseku, v kterega so bili voljeni dr. Bleiweis, dekan Toman, dr. Costa, vitez Gariboldi in vitez Kaltenegger. — Konečno je bila postava sprejeta, ktera stavi takse ali tarife, ktere smejo županije za službena opravila in za županijska dovoljenja pobirati. Ta postava se ne dotikuje že zdaj v kaki županiji veljavno vpeljanih taks, in le daje županijam mero, po kterih si morejo poštenih dohodkov za potrebe občinske kase nakloniti. Mislimo, da bo ta postava županijam prav po volji. — Naposled je bilo sporočilo deželnega odbora zarad ustanovitve okrajnih zastopov (volitnih okrajnih občin) odboru za ustavne zadeve v prevdarek izročeno.

V 10. seji so bili nasveti finančnega odseka (kteremu je bil poslanec Kromer poročevalec) zarad velicih prenaredeb Glavarjeve ubožnice in bolnišnice v Komendi potrjeni, ravno tako nasveti zarad tega, da se mnoge ustanove (štiftenge) sprejmejo v deželno gospodarstvo. — V tej seji zagovarja dr. Bleiweis svoj v 6. seji stavljeni predlog, da se premení §. 87. ljublj. mestne ustave in se kaznuje, kdor brez veljavnega vzroka izostaja iz sej. Ta predlog zagovarja govornik posebno s §. 42. občinske postave za deželo kranjsko in pa s §. 42. ljublj. mestne ustave, ter konečno pravi, da upor, ki meri na to, da prestanejo seje mestnega zbora in magistratne, je punt zoper mestno ustavo. — Predlog dr. Bleiweisov, podpiran po večini zborovi, je bil potem izročen odseku za občinske zadeve. — Za tem je dr. Toman poročal o postavi zarad razdelitve sopašnikov in menjalk. Po obširni razpravi, ktere so se udeležili Kromer, vitez Kaltenegger, dr. Costa, Pintar, dr. Toman in ces. namestnik, je bila postava sprejeta. („Novice“ jo prinesó drugi pot celo). Baron Apfaltern zahteva, naj deželni zbor oskrbí nemško prestavo te postave, al deželni zbor z 18 glasovi proti 10 zavrže Apfalternov predlog.

V 11. seji so poslanci Bleiweis, Jugovic in Grabrijan zboru izročili nekoliko prošinj (iz Rovt, Kranja, Goč). — Potem v imenu dež. odbora poroča dr. Costa o volitvi g. dr. Zupana za deželnega poslanca. Deželni odbor pravi, da volitev ni veljavna in naj se stvar dá posebnemu odseku v pretres. To se je tudi zgodilo. — Posl. Dežman poroča o gotovi določbi, koliko naj se deželnim uradnijam dá za pisarniške potrebe. — Dr. Toman poroča v odsekovem imenu o prošnjah občin senožeških, občine razdržke in občin kostanjeviških, ki se potezajo za to, da se jim dovoli sedež c. k. sodnije. Poročevalec pravi, da se je premalo sodnij ustanovilo na Kranjskem, ker ljudstvo, kader pravice išče, naj ne hodi daleč, in dokaže, da manjše dežele kakor kranjska imajo več sodnij. To se mora ministerstvu pravosodja povedati in nasvetovati, da se (kar tudi posl. Zagorec zagovarja) v Kostanjevici

naredí sodniji sedež; tudi v Senožečah in Razdrtem ste bile prejšnji čas sodniji; oba kraja imata veljavne vzroke za-se; težko je pa to odločiti tukaj; dež. zbor tedaj priporoča, naj se po kaki posebni komisiji to odloči. — O prošnji učitelja Lokerja, o prošnji kočevskih občin za premembo „havzirskega“ patenta, in o prošnji Šmartinske in Št. Vidske občine za sejme poroča posl. Svetec: vse prošnje se izročijo c. kr. deželni vladi, kteri gré o tem beseda. Prošnjo Kočevarjev je Svetec obširno in temeljito podpiral; posl. Kromerju se pa nevarno zdi, to stvar prinesti v državni zbor, ker utegne pokopati vse havziranje. Svetec se ne bojí tega.

— *(V poslednji seji odbora kmetijske družbe)* je tajnik dr. Bleiweis bral pisma, po kterih je sl. ministerstvo kmetijstva družbi poslalo 150 gold. na pripomoč sviloreji, 400 gold. za povzdigo vinoreje, 2200 gold. za premije za govejo živino in 1500 gold. za nakupovanje dobrih bikov za pleme. Odbor je soglasno sklenil zahvalnico za te darove poslati sl. ministerstvu kmetijstva, in se je posvetoval, kako se bode ta denar na prid obrnil deželi. O vsem tem se bode ob svojem času vse očitno na znanje dalo. — Za svèt po c. kr. vladi vprašan zarad novih sejmov treh občin je odbor svoje mnenje razodel. — Čbelarskemu društvu v Wilshofen-u na Bavarskem je odgovoril odbor, da se dobijo prav dobre čbele na Kranjskem in kje. — Gosp. Jož. Zelen, župan senožeški, je nasvetoval napravo poddružnic v Senožečah in Vremu, in naznanil 10 novih udov, ki jih je odbor sprejel.

— C. kr. deželno predsedstvo je z odpisom od 2. dne t. m. sklep mestnega odbora od 13. dne u. m.: naj se županu vodstvo mestne policije vzame in prvemu magistratnemu svetovalcu izročí, zavrglo, in to zato, ker mestna ustava take samevoljnosti ne dopušča, kakor je večina odborova zahteva. „Darob aber entbrannte des Correspondenten gift'ger Groll“ — kakor Schiller poje — „dem längst vor böser Schadenlust die schwarze Seele schwoll“, in razlil je cela vedra žolca svojega v novi „Pressi“ 10. dne t. m. Da besnega tega korespondenta nimajo že zaprtega v norišnici, sreča mu je le to, da so neki vsi prostori v njej že posedeni.

— Včeraj je bil prvi zbor učiteljev ljudskih šol kranjskih v Ljubljani. Žal nam je, da za danes ne moremo povedati več kakor to, da se je zbralo blizo 150 gospodov in da pod predsedstvom gosp. Andreja Praprotnika so se vršile vse razprave tako lepo, da je bilo veselje poslušati. Tù nisi slišal nič tistih puhlih fraz kakor v glasovitem nemškem „Lehrertag-u“ na Dunaji; vsi predmeti govornikov bili so iz življenja vzeti, in vsi nasveti za praktično življenje stavljeni, da se zboljša ljudska šola, povzdigne narodova omika, in da pri tem konca ne jemlje učitelj. Prav koristne rečí so bile sklenjene. Drugi pot več o njih. Slava našim učiteljem! — Njim na čast je dramatično društvo zvečer v čitalnični dvorani igralo dve mični gledišćini igri.

— Dr. Klun je po prestani bolezni zapustil Ljubljano.

— Iz Novomesta nam je došla žalostna novica, da je preč. prošt gosp. Arko umrl.

— Naš rojak in izvrstni fotograf bivajoč v Kairu gosp. Kristijan Pajer, o kterem so „Novice“ že pred nekimi leti s pohvalo govorile, je, prišedši za nekoliko časa iz Egipta v svojo domovino, obiskal rojstni svoj kraj Kranj in podobo tega mesta na 4 listih lepo posnel. Cena vsem 4 listom je 6 gold.

— Težko pričakovani 2. zvezek zakonov (postav) in ukazov za kranjsko deželo v slovenskem in nemškem jeziku je prišel ravnokar na svetlo in se dobiva v Egerjevi tiskarnici po 1 gold. na prodaj.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Dunajski časniki zdaj veliko govorijo o črnih oblakih, ki se čedalje bolj vlečejo skupaj in pomenijo vojsko, ki se gotovo vname med Francozom in Prusom, ki sta obá do zob oborožena. Ves svet čuti, da stvarí v Evropi, kakor so zdaj, ne morejo trajati veliko mesecev več. Kako se bo Avstrija vstopila takrat, kadar prva puška francozka ali pruska poči, skrito je še pred svetom. Po tem, kar pruski vladi udana „Kölner Ztg.“ hudo sovražnega piše proti Avstriji, bi Avstrija stopila na stran francozko; al tudi to je nevarno.

— Presvitli cesar gré s cesarico v Galicijo. To potovanje dela nemškim centralistom veliko skrbí; bojé se, da to potovanje, ktero je neki Njih Veličanstvo brez ministerskega nasveta sklenilo, utegne nasledke imeti, ki bi gladili pot federalizmu. Deželni zbor galiciški je odločil 25.000 gold. za slovesni sprejem cesarja in cesarice, kterima gré 28. dne t. m. ves zbor do Krakova naproti; presvitla gosta bota stanovala v hiši grofa Adama Potockega, kjer so bivali nekdanji poljski kralji.

Iz Zagreba 12. sept. — Danes se je začel deželni zbor; večidel sedežev je praznih. Zbora predsednik naznanja, da je hrvaška deputacija svoje delo v Peštu po svoji najbolji (magjarski) vednosti in vesti dovršila.

Iz Zadra 12. sept. Národni (hrvaški) poslanci so danes spet prišli v deželni zbor. Pri razpravi vladnega predloga o šolski postavi za realke pa so bili zopet tako razžaljeni, da so zapustili zbor.

Štajarsko. Iz Gradca. Razprava o zahvalnici za novo ustavo je bila sila viharna; nemški poslanci so novo ustavo povzdigovali do zvezd, slovenska poslanca Herman in Vošnjak pa sta z odkritosrčno besedo dokazovala, da po tej poti, ko na eni strani le Nemec, na drugi pa Magjar gospodari, Avstrija ne pride do mirú, do sreče. „Drugo pot nastopite! Spravite se s Čehi! spravite se z vsemi narodi!“ sta klicala vladi. Baron Buol je govoril v istem smislu iz verskega stališča. Se ve, da ničesa niso dosegli — sprejela se je zahvalnica z vsemi glasovi zoper 4. — Dr. Razlag se je odpovedal poslanstvu. — V 11. seji so slovenski poslanci napovedali deželnemu glavarju interpelacijo zarad „narodne ravnopravnosti.“

Iz Trsta. — Poslednji deželni zbor je enoglasno sklenil postavo, po kteri naj se odpravi okolična (slovenska) vojaška straža. Ces. namestnik je zboru naznanil, da zbor nima pravice kaj tacega sklepati, kar spada v državno postavodajo. — Po takem je vstal velik razpor med vlado in zborom; radovedni smo, kaj bode konec temu.

Iz Amerike. Na Peruanskem in Equadorskem so bili med 13. in 16. avgustom taki hudi potresi, da je več mest se pogreznilo; nad 20.000 ljudí je smrt storilo.

Listnica vredništva. Gosp. J. T. v T: Prejeli, pa jedro prepira nam ni jasno. — Gosp. J. Val. v Nar: Prejeli; ako bo mogoče, pride.

Žitna cena

v Ljubljani 12. septembra 1868.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 50 — banaške 5 fl. 20. — turšice 3 fl. 20. — soršice 3 fl. 60. — rži 3 fl. 20. — ječmena 2 fl. 30. — prosa 2 fl. —. — ajde 3 fl. 5. — ovsa 1 fl. 80 — Krompir 1 fl. 20.

Odgovorni vrednik **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.